

Falsk grundtrygghet

Det har blossat upp en ny debatt kring den generella välfärden. Skall våra specialförsäkringar vara inkomstrelaterade eller skall de endast ge en grundtrygghet, lika för alla oavsett inkomst. Givetvis är det omtanken om vår samhällsekonomi som utlöst denna debatt.

Men är då samhällsekonomi så dålig att det motiverar en nedskrotning av hela välfärdssystemet? För det är vad diskussionen egentligen handlar om, även om anhängare av grundtryggheten påstår något annat.

Grundstenarna i vårt nuvarande sociala trygghetssystem är sjukvårdsförsäkringen, tandvårdsförsäkringen, folkpensionssystemet med ATP och föräldraförsäkringen. Alla medborgare omfattas av dessa försäkringar som är så utformade att samma regler gäller för alla som råkar ut för situationer då försäkringen utlöses. Och försäkringarna är inkomstrelaterade, dvs alla får samma procent av den bortfallna inkomsten.

Varför är den modellen så bra? Socialdepartementets båda statsråd, Bengt Westerberg och Bo Könberg, har angivit tre goda skäl i en debattartikel i Dagens Nyheter den 30 januari. För det första slipper personer som har behov av stöd bli utpekade. För det andra uppstår inte ogynnsamma margineffekter som motverkar självhjälp. För det tredje engageras de breda folklagren solidariskt för åtgärder som är viktiga för missgynnade grupper. De allra flesta uppfattar socialförsäkringen som en förmån och sociallagstiftningen blir mer stabil.

Problemet med det nuvarande socialförsäkringssystemet är inte att det kostar för mycket. Skatter och avgifter på inkomstsidan och ersättningsnivåer på utgiftssidan kan variera utan att den inkomstrelaterade modellen behöver ändras. Nej, problemet uppstår om den maximerade ersättningsnivån sätts för lågt. Det leder med säkerhet till att de som har en relativt god inkomst tappar intresset att bidra till ett socialförsäkringssystem som ändå ger dem ett mycket dåligt och otillräckligt skydd. I förlängningen skapar det ökade motsättningar i synen på socialförsäkringen mellan olika grupper av medborgare. Välfärdens fasad krackelerar.

De som förespråkar en grundtrygghet med ett fast belopp lika för alla är naturligtvis medvetna om svårigheten att lägga fast en lämplig beloppsnivå. Inga belopp har nämnts men avsikten är uppenbarligen att ersättningsnivån skall ligga lägre än den lägsta arbetsinkomsten. Meningen är ju att ingen skall tjäna på att uppbära denna grundpenning.

Med den spännvidd som råder i lönehänseende är det klart att en mycket stor del av löntagarna kommer att uppleva grundtryggheten som mycket illusorisk. Man kommer att tvingas komplettera med socialbidrag i den mån man inte garderat sig med privata försäkringar. Allt fler tvingas skaffa sig privata försäkringar och kravet kommer att växa att alla andra skall göra på samma sätt.

Så fortsätter med stor sannolikhet utvecklingen mot en situation då endast "de behövande" skall få samhällsstöd, dvs inkomstprövade socialbidrag blir den dominerande biståndsinsatsen. Vi är tillbaka i gamla dagars förnedring och utstötthet för dem som inte helt klarar sin försörjning.

Låter det pessimistiskt? Håll med om att det ändå inte är helt osannolikt. Visst kan den nuvarande modellen te sig dyrare än "grundtryggheten" men något får det väl kosta att bibehålla ett samhälle byggt på solidaritet och välfärd.